

YAZI DEVRİMİ-KUR'AN HARFLERİ VE ATATÜRK DEVRİMLERİNE KARŞI ÇIKIŞLAR

Doç. Dr. BAHRIYE ÜÇÖK

Atatürk'ün ulusu yararına gerçekleştirdiği devrimlerin en büyüklerinden birinin 50. nci yılında bulunmamız nedeniyle, konuyu yazı devriminden ve bu devrimden 50 yıl sonra, kimi sorumlu kişilerin ve bu arada kişisel çıkar gözleyenlerin rejim dahil devrimlerimizimizin tümüne yönelmiş karşı görüş ve propagandalarından seçtim.

Bugün sayıları milyonları bulan eğitimden yoksun yurttaşların arasında Arap yazısının kutsallığına, bu yazının dünyanın kurulduğu günden beri var olduğuna inandırılmış sayısız kişiler vardır. Gene bu eğitimsiz kütlelere Türk ulusunun yalnız Arap harflerini kullanmış olduğu, ayrıca bütün başarının tarihteki şan ve şereflerin İslâm dinine borçlu bulunulduğu kanısı verilmiştir.

Gerçekte kaba bir hesapla bin yıl öncesinden başlayarak 1 Kasım 1928'e gelinceye kadar kullanılan Arap yazısı Türk ulusunun dil özelliklerine uygun düşmediği gibi, anlamı bilinmeyen sözcüklerin doğru okunması da mümkün değildi; bu yazıları okuyanlarca pek iyi bilindiği üzere. Bir soru gelebilir usumuza: Öyle ise atalarımız neden hem Arap yazısını hem de büyük ölçüde arapça sözcükleri aldılar? Gene 900 yıldan bu yana Selçuk ve Osmanlı İmparatorlukları iktidarlarında Türkler'le içiçe yaşayan Türk soyundan olmayan azınlıklar örneğin Rumlar, Ermeniler, hatta Müslüman olan başka etnik gruplar kendi dillerini belki bu ölçüde ihmal etmemişler de, zengin kökleri olan türkçe neden bu ölçüde gerilemiş, neden arapça ve farsça sözcükler ve kurallarla dolu bir resmî türkçe meydana gelmiş? Bunu yanıtlamak için sık sık yinelenen, tarihsel gerçeklerle de çelişen bir konuya değinmek istiyorum. O da Türklerin İslâm dinini kendi bünyelerine uygun bularak hemen kabul ettikleri iddiasıdır. Oysa tam tersi...

Türkler belki 100 yıldan daha uzun bir süre İslâm dinine girmemek için savaşmışlardır. Çünkü İslâma girmek Arap egemenliğini kabul etmek anlamını taşıyordu. Araplar halife Abdülmelik'in

(685-705) acımasız komutanlarından Zalim Haccac, Kuteybe ve bunlardan biraz insafılıca olan Eşres'in 12 yıl süren seferleri ile Baykent, Talkan, Semerkant ve çevrelerinde uyguladıkları katliamlar, yangınlar, yağmalar, kilometrelerce uzayan ağaçlı yollara Türk gençlerini asmakla sağlamışlardı bu sonucu...¹

Abdülmelik zamanına gelinceye değin, İslâm ülkelerinde resmi dairelerde defterler ve yazışmalar o ülkenin halkının dili ile olur ve bu dili bilen yerli memurlar aracılığı ile işler yürütülürdü. Örneğin: Mısır divanının resmî dili yerli halkın dili olan kıptice idi; Memurları da Kıpti idiler. Şam'da resmî dil rumca ve memurlar da bu dili bilen yerli hıristiyanlar idi. Irak'ta ise resmî dil farsça, işlere bakanlar da bu dili bilen yerli memurlardı.

Abdülmelik zamanına gelinceye kadar Arap İmparatorluğunda kullanılan paralar ve trazlar farsça veya yunanca yazılardan başka ateşgede veya salıp kabartmalarıyla bezeniyordu. Abdülmelik 698 de, bir yüzüne Peygamberin adını koydurduğu gümüş ve altın paralar bastırıp bunları imparatorluğun dört yönüne gönderdi. Bu paralardan başka para ile alış - veriş edecek olanları da idam cezasıyla tehdit etti. Bundan sonra da resmî dilin arapça olmasını ve yönetimin müslüman memurlara verilmesini emretti.

Bundan 150 - 200 yıl sonra yani Abbasilerin saltanatı sürerken, gerek Hami ve Sami doğu, gerek İran ve Türk toplumlari, daha da çok Arap devlet teşkilâtı içine sokulmuş ve ortak dil arapça, kimi ülkelerde uluslara kendi ana dillerini unutturmakla kalmamış onların kendilerini Arap saymalarına da neden olmuştur. Irak, Suriye, Mısır'dan Fas'a kadar bütün Kuzey Afrika bunun örnekleridir².

İşte bundan sonradır ki, Türkler Göktürk ve giderek Uygur yazısını bırakıp Arap ABC'siyle yazışmaya koyulmuşlardır. Gene bundan birkaç yüzyıl sonradır ki dilimiz halkımıza günbegün yabancılaşmış, sonunda iki ayrı edebiyat halk ve divan edebiyatları doğmuş, halkın dili küçümsemiş, okur yazarlar halktan kopmuşlardır.

Tanzimat'ın ilânını izleyen dönemlerde Türk aydınları halk ile aydın kesim arasında açılan bu büyük uçurumu görerek bu iki dili

¹ Bak: Bahriye Üçök, İslâm Tarihi Emeviler - Abbasiler Ankara 1979, Millî Eğitim yayınları.

² A. N. Poliak, Samî doğunun araplaştırılması, çeviren Bahriye Üçök, İlahiyat Fak. Dergisi c. 3, s. III-IV, 1954;

bir ölçüde yaklaştırmaya çalışmışlardır. Bu cümleden olarak Cevdet Paşa, Ziya Paşa, Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi türkçenin sadeleşmesi davasını güderlerken divan edebiyatının yanı sıra bir de Türk edebiyatının temelini ortaya koydular. Ali Suavi daha da ileri giderek türkçeden farsça ve arapça kuralların atılmasını, ezanın ve hutbelerin hatta namaz surelerinin bile Türkçe okunmasının gerektiğini savundu. Abdülaziz döneminde yaşayan Leh asıllı Mustafa Celâlettin Paşa da “Eski ve yeni Türkler — Les Turcs anciens et modernes” adlı yapıtında Türk dilinin yabancı sözcüklerden arındırılmasına, harflerinin ıslahına özellikle değinmiştir.

Bu ve buna benzer daha birçok gereksinmeler günümüzden 100 yılı aşkın bir süre önce Türk aydınlarınca belirtilmiş o uğurda yurt içinde ve dışında öz verilerle pekçok çabalar gösterilmiş olmasına karşın, bugün anayasa üzerine yemin etmiş kişiler uygarlaşma ve ulusallaşma yolunda alınmış bunca mesafeden sonra bakınız neler öneriyorlar: “Türkten kopuşu önlemek için kültür tahsili yapan genç nesillere modern türkçenin yanı sıra *Eski Türkçe ve Osmanlıca’yı iyi öğretmek, eski Türk harfleriyle okur yazar olmalarını sağlamak Hedefimizdir*”. Bunu bir başbakan söylüyordu Trabzonda. TBMM’de bir bütçe görüşmesi sırasında (1978 de) Devlet Bakanına, Anayasanın 19. maddesindeki vicdan özgürlüğü hiçe sayılarak Kur’an derslerinin orta ve yüksek öğrenimde ne zaman zorunlu ders haline konulacağı sorulabiliyor³, 1976 yılında lâik Türkiyenin bir valisi, bir kaymakamı resmî dairelere yazılar göndererek *Kur’an kursları düzenlenmesini* öneriyor ve memurlar gece kurslarında eğitiliyordu.

Bununla da yetinilmiyor devlet bütçesinden ödenen paralarla hazırlanan 1977 Diyanet takviminde (29 Kasım yaprağının arkasında) “Allahın Kitabı Kur’anı okuyacak kadar Arap dilini öğrenmesi her Müslümanın üzerine farzdır. Bütün Müslümanların ana dillerinin yanı sıra ikinci dillerinin arapça olmasına ihtimam gösterilmelidir. Ta ki Müslümanların kendi aralarında anlaşabilecekleri kadar ortak bir dilleri olsun” diye Müslüman - Türk halkına yeni bir farzın ifası öneriliyor.

Yurt dışında oluşturulan İslâm konferanslarında alınan kararların önemli maddelerinden birini gene bu ortak dil sorunu oluş-

³ Millet Meclisinde 1978 Şubatında Diyanet İşleri Başkanlığı bütçe görüşmeleri sırasında Devlet Bakanı Lütü Doğan’ın konuşması (Tutanak).

turuyor. Bundan ötürü, “Mazi ile ilgimizin kopmuş olduğu ve bu kopukluğun giderilmesi gerektiği” belli çevrelerin başlıca sloganı haline geliyordu. Oysa Latin kökenli Türk ABC’sini aldıktan sonra dilimize çevrilen İslâm fıkıh, hadis ve tefsir kitaplarının sayısı imparatorluk dönemine oranla çok yüksektir.

Her devrim bir yeniliktir. Her yenilik eskinin çıkarlarına ters düşeceğinden tepki ile karşılanır. İslâmiyet de bunu yaşadı. Hazreti Muhammed ve ilk Müslüman’lar büyük tepkilerle karşılandı. Matbaanın getirilmesi de öyle. . yeni Türk ABC’sinin kabulü düşüncesi, ya da önerisi başlangıçta bilim adamlarımız tarafından tepki ile karşılandı. Ama sonuç öylesine başarılı olmuştu ki, tepkiler etkisiz kaldı. Büyük Öğretmen, Büyük Önder’in getirdiği yeni ruhla genç, ihtiyar birbirini izliyerek okula koşular. Bir iki ay içinde okur yazar oldular. Yüzyıllar boyu süre gelen ümmiliğin kalın ve karanlık perdesi bir anda kalkıvermişti Türk toplumunun, hiç değilse kent insanının, üstünden. .

Ne var ki, sonraları halkımızın din duygularına bağlılığını bilen kimi siyasal partililer, önce geçmişe derin bir özlem duygusu oluşturdular; Tarihin gerçeklerini saklamaktan ve çarpıtmaktan çekinmediler. Bilimsel ve gerçekçi konuşanları, yazarları susturmak için çeşitli yollara başvurdular. Gizli ve açık derneklerin desteği ile toplumun bir kesimini bilinçsizliğin karanlığı içine ittiler. Sonra bu bilinçsizlikten doğan duygusal tepkinin uydusu olup iktidar kapılarını zorladılar. İktidar olma karşılığında Anayasa ile çelişir hale düşmeyi umursamadılar. Yasalara saygısızlık olağanlaştı bu dönemde... Eğitim kurumları amaçlarından saptırılma yoluna yöneltildi. Bunun adına “MİLLÎ RÖNESANS” dediler.

Bir ülkenin, bir ulusun kaderinde buna benzer atılımlar ve geri dönüşler olabilir. Ama çağa ters düşen girişimler sonuna değin başarılı olmasalar da, o toplumun bir süre yerinde saymasına neden olurlar. Boş yere çabalamış olur o ulus. Bu da geri kalmaktır bugünün hızla gelişen dünyasında.

İşte bu nedendir ki, kimi aydınlarımızın dikkatlerini çekmek istiyorum. Çünkü onlar harf devrimimizin 50 nci yıldönümü nedeni ile yayınladıkları yazılarda ve açık oturumlarda yaptıkları konuşmalarda, örneğin: “*Arap - İslâm uygarlığını küçümsediğim sanılmasın. tam tersine, kanımca bugünkü Türkiye’nin çok önemli bir kültürel sorunu*

*Arap - İslâm uygarlığına yeterli ve gerekli ağırlığı vermeyişidir*⁴ diye yazıyorlar; ya da: “*Bir iki lisede Arap harfleriyle okuyup yazma öğretilmesinin, eski metinlerin veya yazıtların okunmasında yararlı olacağı...*” görüşünü savunuyorlar.

Bu savlar genç kuşakları yanıltabilir. Bu sayın yazar ve konuşmacıların, Diyanet İşleri Başkanlığı ve İlahiyat Fakültesinin 29-30 yıldır yayınladığı yüzlerce yapıttan haberleri olmadığı meydandadır.

Yüzyıllardır Türk toplumu Arap - İslâm uygarlığını incelemiş, yazmış, gene yazmış, hep onu öğrenmiş; öğrenmiş te ne olmuş? Önce yerinde saymış, sonra gerilemiş. Özbeöz Arap toplumu çağımızda bu uygarlıktan ne ölçüde nasibini almış ki, biz önce onun dilini öğrenip sonra “*gerekli ağırlığı verip en önemli kültürel sorunumuzu hal edelim*”.

Kimi aydınlar yazılarında ve konuşmalarında, liselere Arap harfleri öğrenimi için ders konulmasını öneriyorlardı. Lisede okuyup öğrendiği Arap harfleriyle birer sanat biçimi gösterisi niteliği taşıyan yazıtların okunabileceğini sanıyorlar. Bu, onların konuya nedenli yabancı olduklarını gösterir.

Eskiden bütün eğitim, öğretim Arap harfleriyle olduğu halde ve arapça zorunlu ders olarak okunduğu halde Türkiye’de yazıtları acaba kaç kişi okuyabilirdi? Eski metinlerden bir Tac üt-tevarih-i, bir Fuzûlî divanını okusalar anlayabilecek midirler? Yarar sağlamıyacağı kesinlikle bilinen bir yolun izlenmesine, Millî Eğitim programlarında yer verilmesine önerilerde bulunmak devrimlere ters düşmez mi?

Aslında devrim karşıtlarının çoktan beri sloganlaştırdığı bu öneriler bir kez de Atatürk devrimlerinin yanında olan aydınlarca topluma yansıtılırsa o ülkenin sade yurttaşları gerçeklerden derin uçurumlarla uzaklaştırılmış olmazlar mı?

Harf devrimimize karşı olanların Atatürk’ü yermek için kullandıkları bir başka silâh ta Kur’an harflerinin kutsallığı konusudur. Dinsel inançlara sıkı sıkıya bağlı olan eğitimsiz kalmış tabandaki halk yığınları buna inandırılmıştır. Kur’an harflerini bilmedikleri için kutsal Kur’anı kendi kutsal harfleriyle okuyamadıklarına esef duymaktadırlar.

⁴ Emre Kongar, 1 Kas. 1978 günlü Cumhuriyet gazetesi (Belgeler).

Son yıllarda genç ya da olgun yaşta pekçok kişinin “Ah Kur’an okuyoruz ama Kur’an harfleriyle değil; acaba başka harflerle Kur’an okunursa gene de savap kazanılabilir mi? Günah olmaz mı?” diye kuşkularını belirttiklerine tanık oldum. Bu sorulara genel bir yanıt vermeden önce, her yazı gibi kavram ve anlamların değişik biçimde çizgilerle anlatılması demek olan Kur’anın yazılmış bulunduğu Arap harflerinin tarihçesine kısaca bakmak yerinde ve yararlı olur:

Arabistanın güneyinde Yemen bölgesinde oturan Nebatlılar, İslâm’dan önce yazı yazmayı bilirlerdi. Hicaz’da bulunan Mudar kabilesi ise göçebe bir yaşam sürdürdüğü için bu konuda geri kalmıştı. Bununla birlikte İslâmiyetin doğuşundan az önce Hicaz Arapları ticaret amacıyla gittikleri Irak ve Şam yörelerinden yazıyı öğrenmişler ve arapça konuşan bölgelerde, dinsel ve ulusal hareketin merkezleri olan Mekke ve Medine’de kullanmışlardır. Bunlardan kimisi Nebatlıların sonradan *Nesih* denilen yazısını, Irak’a gidenler ise *Kûfi* denilen köşeli harfleri kullanmışlardı. Bunun en eski iki örneği 512 ile 568 Milât yılına aittir. Kûfi yazının ilk biçimi olan santrancili, nasıl Süryanilerce İncilin yazılmasında uzun süre kullanılmış ise aynı kökten gelmiş olan Kûfi yazı da Kur’anı Kerim’lerin ve başka dinsel kitapların yazılmasında seçkin bir yer tutmuştur. Nebatlılardan alınan ve sonradan adına Nesih yazısı denilen yazı ise, önceleri resmî olmayan, ticarî ve özel haberleşmelerde kullanılmakta idi. Hicretin 328 yılında ölen İbn-i Mukla Nesih yazısını mushafları yazacak biçimde güzelleştirdi. Sonraki yüzyıllarda bu iki yazıdan, yani kûfi ve nesihden başka başka adlar altında Arap yazıları da türedi, en ünlüleri sülüs, ta’lik, reyhanî’dir.

Ünlü tarihçi İbn-i Haldun Mukaddime adlı yapıtında, Arap yazısının İslâmiyetin ilk günlerinde iyi ve güzel bir duruma gelmemiş olduğunu, bunun da Arap kavminin göçebe ve ilkel bir yaşam sürdürdüğü için, hüner ve sanattan uzak kalmasından ileri geldiğini yazar. Giderek sahâbilerin kopya ettikleri *Mushafların sağlam bir yöntem ile yazılmamış olduğunu, bunun da yazı uzmanlarınca saftanmış bulunduğunu*, örnekler vererek kaydeder.

İslâmiyetin yayılmasıyla bu yazının da geniş alanlara yayılmış olduğunu söylemeğe gerek yoktur. En eski örneklerini paralar, sınır taşları ve saray yazıtları üzerinde gördüğümüz Arap yazısının milâdî VII yüzyıla ait olan papirus üzerindeki örnekleri Viyana müzesindedir.

İslâmiyetin başlangıcında, Kur'an-ı Kerim bilindiği üzere *KURRA* denilen hafızların ezberinde olduğu için okunmasında bir anlaşmazlık çıkmazdı. Bu nedenle de H. I nci yüzyıl ortalarında Kur'an harfleri hem harekesiz, hem de noktasızdı. Yani o zamanki Kur'an harfleri, Kur'an yazısı bugün elimizde bulunan Kur'anın yazısından çok farklı idi. Harfler köşeli ve uzun olduğu gibi, üzerinde ve altında sesli harf niteliğindeki işaretler, kimi harfleri birbirinden ayıran noktalar da yoktu. Bu yazıda okunuş okuyucuya bırakılmıştı. Başlangıçta bu durum anlamı pek etkilemiyordu. Ancak giderek farklı talâffuzlar alabildiğine bir başıboşluk içinde kendini göstermeğe başladı Kurra denilen hafızların azalmasıyla. . O ölçüde ki, kimi sözcüklerin yerlerine eş anlamda sözcükler ya da küçük açıklayıcı sözcükler konulmasından korkulmuyordu. Emevi halifelerinin bu konulara yeterince önem vermemiş olmaları, az ilgi göstermeleri de bu alandaki özgürlüğün gelişmesine vesile olmuştu. Bununla birlikte Arap yazısında birbirine benzeyen harfleri ayırt edecek bir çare arandı ve Süryânî yazısı örnek tutularak harflerin üstünde ve altında noktalara yer verildi.

Halife Abdülmelik'in valisi Haccac bin Yusuf, yalnız para ve ölçüler için ve vergi ve tarımın teşvikine ilişkin yasaları getirmekle kalmamış, O, nokta ve başka işaretlerin Kur'an-ı Kerimin metni üzerine, büyük dikkat harcanarak, konulmasına ve yanlış okunmasının önüne geçilmesine de ön ayak olmuştur. Ancak H. II. nci yüzyılda bu noktaların kullanılmasına karşı çıkanlar da yok değildi. Sünnî mezheplerden Maliki mezhebinin kurucusu olup VIII. Milâdi yüzyılda ölen Malik bin Enes bunlardan biriydi. Bununla birlikte kolay ve yanlışsız okuyabilme amacı bu çeşit tutuculukları, engelleri kenara itebilmiştir.

Görülüyor ki, doğru okunmasını sağlamak için olduğu halde, Kur'an harflerinin işaretler ve noktalarla bezenmesine bile karşı çıkmıştır. Şimdi ise o işaretlerden veya noktalardan birinin eksik olması durumunda Kur'anın yayınlanmasına Mushafları İnceleme Kurulu karşı çıkmaktadır. Günlük yazışmalarda tenvin, yani işaretler pek değerli görülmediğinden ve Kur'an yazısına konulan öteki işaretler gerekli olmadıkça, tereddüt uyanmadıkça kullanılmamıştır.

Özet olarak, yukarıdan beri açıkladığım hususlar gözönünde bulundurulursa açıkça görülecektir ki: *Kur'anı Kerim'in yazılmış olduğu harfler İslâmdan çok önce Nebat'lılar ve Süryanilerce, İslâmdan az önce de puta*

taþan Araplarca bilinmekte ve kullanılmakta idi. Yani Araplar bu yazı- larla Lat, Menat, Uzza ve Hübel gibi putlarını şiirlerinde överlerdi islâmdan az önce. Bundan başka Kur'an harfleri'nin harf olarak, yazı biçimi olarak bir kutsallığı da yoktur. Yani kutsal olan Kur'anın anlamıdır. Çizgilerin meydana getirdiği biçimler değildir, o halde anlamı belirten çizgiler hangi biçimde olurlarsa olsunlar, onlara kutsallık tanımak, bir başka alfabeyi de "La dinî" dinsiz, dine aykırı bulmak, ne din, ne de bilim gerçekleriyle bağdaşır. Çünkü Kur'an-ı Kerim yazılı sayfalar halinde değil vahiy yoluyla Hz. Muhammed'e iletilmiştir.

Bu anlayış İmam-ı Âzam Ebu Hanife tarafından ibadet dili üzerinde de geçerli görüldüğünden, Arap olmıyanların kendi dillerine yapılmış Kur'an çevirileri ile namaz kılmaları olumlu karşılanmıştır. Gerçekten de "Şuara" sûresinin 196., "Alâ" sûresinin 18. âyetleri ve daha başka âyetler Kur'anı Kerimdeki emirlerin daha önceki Peygamberlere de vahy edilmiş kutsal kitaplarda yer almış bulunduğunu haber veriyor. Böyle olunca, bu tanrısal emirler, Hz. Muhammed'den önce gelip geçmiş Peygamberlere de hiç kuşkusuz kendi dillerinde vahy edilmişti (daha geniş bilgi için Bk. Hikmet Bayur, Kur'an dili üzerine bir inceleme; Belleten C. XXII. s. 88.)

Büyük islâm düşünür ve bilgini Serahsî, Mepsut adlı yapıtının I. nci cilt 36. ncı sahifesinde bunu, yani Ebu Hanife'nin namazda "Kur'anın arapçadan başka bir dil ile okunmasını" câiz gördüğünü şu cümlelerle bildirmektedir: "İranlılar Selman'dan Kur'anın birinci sûresi olan Fatiha'yı farsça yazıp kendilerine göndermesini istemişler. Selman bu sûreyi farsça yazıp onlara göndermiş; onlar da namaz- larda Fatiha'yı farsça okumuşlar".

Şimdi yazı devriminde olduğu gibi başka devrimler üzerinde de kimi karşı görüşleri yansıtan birkaç şaşırtıcı örnek vermek istiyorum. Şaşırtıcı olması devlet eliyle, devlet bütçesinden milyonlar sarfi ile yapılmış olmasından ileri gelmektedir. Yoksa hergün piyasada sağ ya da sol yayınlarda devrimlerimizi yeren, küçümseyen nice dergi, gazete, yasalara karşın tam bir özgürlük içinde yayın yap- maktadırlar.

Ben bunlardan söz etmeyeceğim. Ben, devlet eliyle, devlet bütçesinden yapılan masraflarla anayasa ve yasalara ters düşen bir tutumu ilginç bulduğum birkaç örnekle açıklamaya çalışacağım. Bizim bir daire başkanlığımız var. Genel yönetim içinde yer alan bu dai-

remizin adı Diyanet İşleri Başkanlığı'dır. *Bütçesi bu yıl yüzde 97 oranında arttırılmış; birçok bakanlığımızın bütçesinden, örneğin İç İşleri, Dış İşleri, Orman, Sosyal Güvenlik, Yerel Yönetim ve daha birçok Bakanlığın bütçesinden zengin; 3 milyar 139 milyon; çeşitli yayınları var. Gazetesi ve dergisi var, 7-8 renk üzerine basılan; takvimi var. Bu dergi, gazete ve takvimlerde çok da ilginç yazılar var.*

Örneğin:

10 Ekim 1979 yaprağının arkasında kadın haklarını büyük ölçüde yok etmeğe yönelik şu bendler yer almaktadır :

a) Kadın tahsil yaparken islâmın örtünme emri ne olacak?

b) İslâmî noktadan tek başına seyahate cevaz bulunmadığına göre memleket aşırı yerlere seyahati nasıl yapabilecek?

c) Erkek kadın ihtilatına (karışık oturmasına) İslâm dini müsaade etmezken bu maniyayı nasıl aşacaktır?

d) Kadın çalışırsa çocuğuna kim bakacak, kim şefkat gösterecek?

Kadınların mirasta yarım hisse almalarının hikmeti de Diyanet İşleri Başkanlığı, takviminde şöyle savunuluyor:

Erkek devamlı kazanır, kadın ise mütemadiyen tüketici (Müstehtektir).

Erkek yorulmakta, yıpranmakta ve harbe giderek sakatlanmaktadır. Kadın için böyle bir hal mevzubahs değildir.

Devamlı üretici olan oğlan evlât ile mütemadiyen tüketici kız evlât bir olabilir mi? İslâm düşmanlarının Kur'anı Kerim hakkındaki sözleri güneşi balçıkla sıvamaya kalkmak gibi bir davranıştır.

Kadının toplum içinde görev almasına eğitimine bir kentten başka bir kente gidebilmesine, dini araç ederek karşı çıkan Diyanet İşleri Başkanlığının, anayasamızla belirtilen görevi dışına taşması karşısında kadın derneklerimizin duyarlı davranacağı inancındayım.

Diyanet İşleri Başkanlığının devlet yasalarına, karşı bir tutum izliyerek onları geçersiz kılmaya çalışmasına bir ilginç örnek daha vermek istiyorum. 22 Nisan 1976 takvim yaprağında: "Medenî nikâh boşanmaları artırdı; mukaddesata bağlı olduğumuz dönemde boşanmanın erkek elinde olduğu zamanlarda talâk pek nadirdi" denilebiliyor. Oysa o zamanlar ne istatistikler vardı, ne de kayıt işlemleri.

13 Haziran 1979 yaprağının arkasında “Sefere davet” başlığı altında bir öykü anlatılıyor ve şöyle bağlanıyor: “hemen o sabah sefer hazırlığına başlanmış, akabinde Mısır feth edilerek Türk’ün kılıcına ram edilmiş ve *hilâfet bu millete ilâhî emanet olarak tevdi edilmiştir*” . . .

Bu cümlelerin altında saklı olan anlam şudur: “İlâhî bir emanet olan hilâfeti Mustafa Kemal Atatürk kaldırdı. Yani Allahın emane-tine O, ihanet etti”.

Halkın eğitimsiz kalmış kesiminin devlet eliyle basılmış yapraklardan izlediği bu sözlerden sonra, rejime bağlı kalmasını istemek, ya da Atatürkçü çizgiden ayrılmamasını beklemek gerçeklere sırt çevirmek olmaz mı?

23 ve 24 Ekim yaprakları arkasındaki “bir taş ta sen at” yazısında: “müzelerden, türbe kalıntılarının aralığından, hicret takviminin ortasından, kendi saatinin tiktaklarından, dedenin kavuğundan, mehter seslerinden taşlar fırlat karanlığın üstüne; Mina’da atacağı taşlardan önce bu taşları atmak gerek” Takvimin arkasındaki bu sözlerle, bugün kullandığımız takvime yani takvimde yapılan değişikliğe, türbelerin kapatılmasına, eski saatin yerine batılıların tüm uygar dünyanın kullandığı, yani şimdiki saati almamıza, şapka kanna, hatta çok sesli batı müziğine yönelişimiz taşlanmaktadır, karşı çıkılmaktadır, ve karşı çıkılmaya kışkırtılmaktadır. Çünkü yazıda bir de aynen şu cümleler yer alıyor: “**HANGİ MANEVÎ VE MADDÎ SİLAHINLA VURUŞTUN, İSLÂMİ YIKMAYA ÇALIŞAN AKIMLARLA**” İslâm hukuku cismânî olsun ruhânî olsun beşer hayatının tek mil sahalarını tanzim etmeyi hedef tutmuştur. Devletler hukuku cezalar, miras, vasiyet dahil.. Eğer hükümet, emrindeki bütün vasıtalarıyla yalnız maddî işlerle meşgul olacak ise ruh kendi haline terk edilecek olursa gıdasızlıktan ölür. Beden ile ruhun eşitsiz gelişmesi muavezene yokluğuna yol açar”.

İslâm hukuku daha orta okul düzeyindeki çocuklara kadar böylece indirilmekte. Oysa devrim yasaları ancak üniversitelerde Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelerinde okutulmaktadır. Din adı altında İslâm hukuku benimsetilmektedir. Eğer devlet İslâm hukukunu öğretmek yolunda sarf ettiği çabaları modern Türkiye yasalarını öğretmeye sarf etmiş olsaydı, belki bugün içinde bulunduğumuz durum bu denli ağır olmayacaktı. Bunun gibi birçok, pekçok resmî yayınlar hep Atatürk’ü inkâr, onun devrimlerine karşı ve gerçek dışı savlarla

gençlere, topluma sunulmuş ve sunulmakta. Şimdi gene Diyanet İşleri yayınlarından birini sunacağım. Bugün hâlâ hepimizi derin bir üzüntü içinde bırakan K. Maraş olaylarına neden olan mezhep ayrılıklarının Devlet yayın organlarıncı nasıl beslenmiş olduğunu gösteren bir örnek; Diyanet İşleri Başkanlığınca yayınlanmış olan Diyanet Dergisinin XIII. 4 Tarihsiz nüshasında:

Müslüman Türkün şanlı zaferleri ile dolu olan Ağustos ayı adlı yazıda aynen şöyle deniliyor: "...mağrur İran Şahı Şah İsmail *Müslüman* Türk'ün Allaha olan sarsılmaz iman ve azmi ile volkan gibi kükreyişi karşısında münhezim ve bir daha *Müslümanlara* başkaldırmayacak şekilde perişan olmuştur... Şah İsmail öyle bir kaçış kaçtı ki, *Müslümanlardan* yediği darbenin acısı ve korkusuyla kendi başkenti olan Tebriz'de bile duramadı. Cenabı Hak bu savaşta da zaferi *Müslüman Türkler*'e nasip etmişti. Çünkü Yavuz *Hazreti Allah'a*, Kur'anı Kerime ve *Hazreti Peygambere* aşık şanlı *Bir Müslüman Türk* hükümdarıydı.

Bu yazıda görüldüğü üzere Uzun Hasan'nın torunu olan Şah İsmail sanki Türk değilmiş, bizim Alevî dediğimiz Şii mezhebinden olduğu için de Müslüman değilmiş, Kur'ana, Allaha ve Peygambere inanmazmış gibi haksız ve yersiz bir biçimde suçlanmakta küçültülmektedir. Oysa: Şah İsmail bir Türk soyundan gelmesi yanında ordusunun çekirdeğini de Tekelü, Ustaçlu, Rumlu, Samlı, Kaçar, Avşar, Dulkadir gibi yedi Türk oymağından kurmuştu. Hiçbir zaman İran Milliyetçisi olmayan Şah İsmail, dedesi Uzun Hasan'dan sonra Akkoyunlu devletini devam ettirmişti. Dayandığı büyük kütlenin Türk oluşu nedeniyle Türkçeyi de *resmî dil olarak kabul etmişti*. Hataî adıyla yazmış olduğu divanında hece ve aruz ile kaleme alınmış Türkçe şiirleri toplanmıştır. Dahname adlı ikinci yapıtı, Nasihatname adındaki üçüncü yapıtı gibi gene Türkçedir.

Konunun nasıl maksatlı ve planlı olarak ele alındığını gösteren ikinci örneği 1976 - 1977 yıllarında Lise ikinci sınıflarda okutulan din bilgisi kitabının birinci baskısından vereceğim. Kitabın yazarı o dönemde Diyanet İşleri Başkanı idi. Konu itikadî mezhepler; başlıca iki mezhepten söz ettikten sonra bunlardan birinin ehl-i sünnet mezhebi, ötekini ehl-i bid'at mezhebi olduğu yazılmıştır. Bid'at'ın sözlük anlamı yeniliklerdir. Gerçekte bid'at sözü Hz. Muhammed'in sünnetine başkaldırmak anlamındadır. Giderek imansızlığı, küfrü de ifade eder, ama bu bir sünni görüşüdür. Sünniliğin dışında ka-

lanlar yani başlıca Şiiiler - Aleviler ve bunların kollarından olanlar elbet kendileri için ehl-i bid'at denmesini istemezler.

Kitapta ehl-i sünnetin 4 imamından yani, Ebu Hanife, İmam Malik, İmam Şafi-i ve Ahmet ibni Hanbel'den söz edildiği halde sünnilüğün dışında kalan mezheplerden hiç bilgi verilmiyor. Ancak tek cümle ile imâ edilen mezheplerin tümü "SAPIKLAR - BİD'ATÇILAR" olarak tanımlanıyor⁵.

Türkiye nüfusunun oldukça önemli bir bölümünün bağlı bulunduğu bir mezhebin yandaşları için katı bir sünni görüşü ile SAPIKLAR - BİD'ATÇILAR tanımını ders kitabına geçirmek, lise sıralarında yanyana oturan çocuklarımızı, ayrı mezhepten öğrencileri bu zihniyette yetiştirmek, sonra da birlik beraberlik, kardeşlik duyguları içinde olmaktan söz etmek, öğütler vermek ne ölçüde yarar sağlar, bunu görmek, sezmeğe güç değildir. Gene mezhep ayrılığını körükleyen bir örnek:

1 Nisan 1976 tarihli Diyanet Gazetesinin çocuk sahifesinde "Leyleğin Getirdiği" başlığı altında:

"— Oku Mehmet., - Sor Hocam, Rabbin? Allah; Peygamberin? Hz. Muhammed; Dinin? İslâm; Kitabın? Kur'anı Kerim.

— *Amelde mezhebin?*

— *Hanefi;*

— *İtikatta mezhebin?*

— *Ehl-i sünnet velcemaat;*

— *Güzeel dedi şeyh*". Diyanet gazetesinde yer alan bir başka örnek de:

Tefrika illeti ve tedavi çaresi başlığını taşıyan yazıda bölünmelerin, çatışmaların önüne geçebilmek için mütareke yapmak zorunluluğu öne sürülüyor ve mütarekenin esasları şöylece açıklanıyor:

"*Ehl-i sünnet yolundan şaşmamak şartıyla, zümreler birbirlerinin metod, çalışma, tutum ve davranışlarını kötülememeli, herkesi kendi ameli ile baş başa bırakmalılardır*".

Laik Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihinde bir kara leke olarak kalacak olan Kahraman Maraş olaylarına yeni örnekler hazırlayan bu yazıları bir yanlışlı olarak görmek mümkün değildir.

⁵ Süleyman Ateş, II. sınıf Din Bilgisi, s. 31-33 Millî Eğitim Bak. yayınları 1976 Ankara.

Çünkü bu öğütler, onbeş günde bir çıkan bu gazetede üst üste yinelenmektedir. 1 Mayıs 1979 tarihli Diyanet Gazetesinde “Hz. Muhammed’in Yolu” başlığı altındaki yazıda bunu izliyebiliriz. Doğru yolu bulmanın öğütleri arasında yer alan “3” üncü maddeyi birlikte okuyalım: *İtikadını düzeltmek, ehl-i sünnet âlimlerince kabul edilen iman esaslarına bağlı kalmak, bunun dışındaki bütün yanlış yollardan ve cereyanlardan kaçınmak*”.

Sünnî Mezheplerinin dışında kalan müslümanları doğru yoldan sapmış gösteren bu sözler de gösteriyor ki, güya bölücülüğü önlemek için yayınlanan bu yazılar, sadece ehl-i sünnetin 4 koluna mensup olanlara hitap etmektedir.

“Ehl-i sünnet yolundan şaşmamak” başlıca koşul olarak saptanıyor. Bunun dışında kalan Şia = alevilik bir islâm mezhebi olarak kabul edilmiyor⁶.

Bu resmî yayınlar, dergiler, gazeteler, ders kitapları yıllardan beri hep aynı melodinin tekrarı gibi hep aynı havayı estirdiler. Genç kuşaklar yanlış, çarpıtılmış ya da tek yanlı bölücü, amaç taşıyan bu bilgileri birer gerçek olarak kabullendiler. Böylece 59-60 yıldan beri küllenmiş bir ateşin küllerinin eşelendiğine, körüklendiğine son 3-4 yıldan beri tanık olduk. Namazı kıldırılmayan alevî yurttaşlar, Erzincan’da çocuklara taştattırılan ölümler.. Bunlar hep K. Maraş olaylarının hazırlıkları idi. Büyük yangınlara neden olan kıvılcımlardı. Bu yangınları körüklediğine şu örneklerle (ve burada söz konusu etmediğim daha bir çok örneklerle de) tanık olduğumuz Diyanet İşleri Başkanlığı kuruluşuna şimdi çok önemli bir görev düşmektedir. Ülkemizin selâmeti için bunu yapmak zorundadır.

Gerçi K. Maraş olayları üzerine sayın Devlet Bakanı ve Diyanet İşleri Başk. bir kaç kez TRT’de konuşma yapmış “Allaha, kitaba inanan kişiler hep birdir” demişlerdi. Ama yıllardan beri alevî yurttaşlar için SAPIK, KÂFİR, İMANSIZ sıfatları kullanılmış ölümleri bile taştattırılmış olduğundan böyle kapalı, imâlı sözlerin yurttaşlar üzerinde hiçbir etkisi olamaz.

Onlar bu sözlerin ancak sünnîler hakkında söylendiğini sanacaklardır. Çünkü: Yukarda tarih olmuş olayları anlatırken Diyanet Gazete ve Dergilerinde yer almış olan anlatımlarda da görüldüğü

⁶ Diyanet Dergisi, XIII, 4; Diyanet takvimi 1979, 29 Ağustos yaprağı;

üzere⁷ şîiler = alevîler, Kur'ana, Allaha ve Peygambere inanan bir topluluk sayılmamaktadırlar.

3 Mart 1924 tarihine kadar ülkemizde halifelik ve şeyhülislâmlık vardı. Halife, sünni Müslümanların halifesi, şeyhülislâm da sünni Müslümanların şeyhülislâmı idi. Bundan dolayıdır ki, halifelîğin şeyhülislâmlîğın kaldırılmasına kadar geçen sürede yurdumuzda sünni - alevî veya şîî anlaşmazlığı, savaşımı var olmuştur. Ancak sünnilerin başı sayılan halifelîğın kaldırılmasından bu yana Türk toplumu içinde bir mezhep davası güdülmemişti. Sünni olmayan yurttaşlarımızla, sünni olanlar aynı düzeyde tutulduğu sürece toplumda bir rahatsızlık olmamıştı.

Diyanet İşleri Başkanlığının kendini yalnız sünni Müslümanların başkanı olarak duymaya başlaması ve yukarıda örneklerini verdiğim üzere basın organları ve din görevlilerinin sünni - alevî ayırımı yapmaları sonucudur ki, Atatürk'ten bu yana unutulmuş olan bu mezhep çatışması yeniden ve tehlikeli boyutlarda ortaya çıkmıştır.

Eğer hükümet, tamiri imkânsız Maraş olayları gibi katliamların yinelenmesini istemiyorsa, Diyanet İşleri Başkanlığı yetkilileri, alevîlerin de tıpkı sünniler gibi islâmın ve imanın koşullarını kabul ettiklerini, *Onların haklarındaki söylentilerin, orta çağlardaki bir takım siyasal çekişmeler ve iktidar kavgaları yüzünden, rakiplerinin asılsız propaganda olduğunu açıkça bildirmelidir.*

Bugün Fas'tan Pakistan'a, Endonezya'ya kadar uzanan Müslüman ülkelerde artık sünni - şîî ayırımı, çekişmesi kalmamıştır. Irak'ta, Mısır'da, Pakistan'da, şîî fikhî, şîî öğrenimi sünnilerin ki ölçüsünde serbesttir, özgürdür. Türkiye'de lâik ilkeye bağlı bulunduğu ölçüde, yani inanç özgürlüğüne gölge düşürülmediği, ayrı inançtan yurttaşlar birbirlerine saygılı olduğu sürece içinde ve dışarda güçlü oluruz.

Mustafa Fazıl Pş.'nin Sultan Azize bir mektupla önerdiği aşağıdaki hususlar dileriz ki, bu günki yetkili görevlilerce bilinsin ve uygulansın.

“Milletlerin hukukunu tayin eden şey din ve mezhep değildir. Din ezeli gerçekler makamında durup kalmazsa, yani Dünya işlerine müdahaleye kalkıştırsa herkesi yakar, kendisi de zarar görür”.

⁷ Diyanet gazetesi 15 Ocak 1979 c. IX. s. 205;